

ПОЛІТИКА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ: ЇЇ ОСНОВИ ТА ЦІЛІ

Ключові слова: історична пам'ять, декомунізація, історія України, охорона пам'яток історії.

Keywords: historical memory, decommunization, history of Ukraine, protection of historical heritage.

Агресія Москви проти України відбувається не лише на реальних фронтах, але й в інформаційному полі, ставлячи саму історію України «під питання». Це як ніколи актуалізує дискусію щодо змісту та наповнення політики пам'яті в українській державі.

Отже, мета статті – проаналізувати теоретичну та законодавчу базу політики пам'яті в Україні на основі літератури українських дослідників та першоджерел: законів і матеріалів ЗМІ.

У дослідженнях останніх років в Україні наголошується на тому, що політика щодо історичної пам'яті є питанням національної безпеки країни та впливає на її місце на міжнародній арені [5; 7; 8]. Українські дослідники зазначають, що політика пам'яті включає в себе повторення історичного досвіду, який іноді є дуже травматичним. Через це існує «зона замовчування» найбільш трагічних для суспільства сторінок, яка свідомо актуалізується і використовується для запобігання повторної травматизації народу [2].

Згідно з українською історіографією, політика пам'яті віддзеркалює:

- досвід суспільства;
- сучасний стан його основних інститутів;
- соціально-політичні структури, баланс суспільної влади, довіру та оцінку держави і політичних лідерів.

Історична пам'ять являє собою репрезентації минулого країни у вигляді різних практик:

- усних (промови політичних лідерів, підручники, розповіді тощо);
- візуальних (державна символіка, пам'ятники, музеї тощо);
- церемоніальних (паради, фестивалі, святкування тощо).

Політика пам'яті також реалізується через охорону місць пам'яті. На цьому варто звернути увагу дослідження, адже питання охорони місць пам'яті мають офіційне трактування у законодавстві України. 28 листопада 2006 р. Верховна Рада України ухвалила закон «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні», який визнав Голодомор геноцидом українського народу. Станом на 12 грудня 2022 р. Голодомор визнали актом геноциду проти громадян України 21 іноземна держава та Україна [3].

Підставою для вшанування пам'яті Небесної Сотні стали масові розстріли демонстрантів під час Революції Гідності – трагічна подія, ще «свіжа» у пам'яті українців, яка вимагала офіційного трактування держави, яке б відповідало історичній правді. Більшість активістів Майдану, 48 осіб, були вбиті 20 лютого 2014 р. Їх назвали Героями Небесної Сотні, разом із ще 54 мирними протестувальника-

ми, які загинули взимку 2013–2014 рр. Усі герої залишаються в пам'яті суспільства і стають джерелом гордості та натхнення для майбутніх поколінь. Загалом 104 Герої Сотні були посмертно удостоєні звання Героя України, а троє іноземців (білорус Михайло Жижневський та грузини Зураб Курція і Давид Кіпіані) посмертно нагороджені Орденом Небесної Сотні. 17 лютого 2021 р. Верховна Рада визнала Революцію Гідності одним із ключових моментів становлення України як держави та вираженням національної ідеї свободи. 20 лютого по всій Україні проходять пам'ятні заходи, присвячені загиблим учасникам Революції Гідності. Паперових янголів розвішують на гілках дерев і запалюють «промені гідності» [6; 1].

Декомунізація в Україні – це процес ліквідації наслідків комуністичної ідеології, який розпочався з розпадом Радянського Союзу і стихійно загострився під час революцій на Майдані (2004 р.) та Євромайдані (2014 р.). Процес декомунізації був затверджений пакетом законів, прийнятих Верховною Радою України 9 квітня 2015 р.; 15 травня 2015 р. закони були підписані Президентом України Петром Порошенком. Закон був опублікований 20 травня 2015 р. і набув чинності 21 травня 2015 р. 16 грудня 2015 р. Київський окружний адміністративний суд заборонив діяльність Комуністичної партії України за позовом Міністерства юстиції України до Комуністичної партії України за участі Комітету з прав людини Верховної Ради України. Закон стверджує, що будь-який тоталітарний підхід є неприйнятним для української держави. Обидва режими вбили від 14 до 16 мільйонів людей в Україні. Навіщо потрібно перейменовувати вулиці? Цього вимагає український закон «Про заборону засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та пропаганди їхньої символіки» [4].

Отже, політика пам'яті в Україні, як і в багатьох інших країнах, базується на дихотомії між травмою / трагедією і «тріумфом нації». Травматичні образи минулого концептуалізують політику пам'яті країни, а перемога її «прикрашає», символізуючи досягнення у подоланні результатів трагедій. Українська політика пам'яті має на меті підвести населення до думки про те, що тоталітаризм і процвітання несумісні, тому символи і меморіали тоталітарних режимів мають бути видалені з публічного простору. І це лише частина зусиль задля подолання тоталітарного минулого. Україна потребує потужної модернізації, яка не має ґрунтуватися на тоталітарних цінностях, щоб не пояснювати дітям, чому вулиці носять ім'я вбивць і ворогів України. Для того, щоб реформа була успішною, вона повинна охопити всі сфери життя людей і призвести до зміни та переосмислення цінностей суспільства загалом.

Джерела та література

1. Дядюк К. Паперові янголи і світло 107 квіток: у Вінниці вшанували пам'ять Героїв Небесної Сотні. Фоторепортаж. *Вежа*. 18.02. 2022 р. URL: <https://vezha.ua/paperovi-yangoly-i-svitlo-107-kvitok-u-vinnitsi-vshanuvaly-pam-yat-geroiv-nebesnoyi-sotni-fotoreportazh/>
2. Кулик В. Націоналістичне проти радянського: історична пам'ять у незалежній Україні. *Historians.in.ua*. 20.09.2012. URL: <https://www.historians.in.ua/index.php/en/istoriya-i-pamyat-vazhki-pitannya/379-volodymyr-kulyk-natsionalistychne-proty-radianskoho-istorychna-pamiat-u-nezalezhnii-ukraini>

3. Про Голодомор 1932–1933 років в Україні. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16>
4. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>
5. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України: аналітична доповідь / ред. Яблонський В. М.; Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валевський О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін. Київ: НІСД, 2019. 144 с.
6. Штогрін І. Події, які сформували і зміцнюють Незалежність України. *Радіо Свобода*. 24.08.2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/podii-shcho-formuyut-nezalezhnist/31405953.html>
7. Mieliekiestsev K. On the Ukrainian-Polish forum of historians and related insights on policy making and international relations in Central and Eastern Europe. *Pomiedzy. Polonistyczno-Ukrainoznawcze Studia Naukowe*. Issue 4(1). 2022/3/31. Wydawnictwo Adam Marszałek.
8. Mieliekiestsev K. The «Post-truth era» and its effects on public perception of Georgian and Ukrainian history. *15th International Silk Road virtual conference. Conference Proceedings (Silk Road 2020)* = *აზრეშობის ვიბს მე-15 დისკანციურბი სეროსაშობის ვიბეგრეხვო*. *Silk Road Conferences*. October 09–10. Tbilisi, Georgia, 2020. P. 24–32.

Дзюба Ельвіра

Горлівський інститут іноземних мов

державного вищого навчального закладу

«Донбаський державний педагогічний університет»

ДЕРЖАВНА МОВНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ У 1991–2004 РР.

Ключові слова: мова, українська мова, мовна політика, закон, мовна ситуація, державна мова.

Keywords: language, Ukrainian language, language policy, law, language situation, state language.

Мовна політика є частиною національної політики кожної держави, відображає її принципи та відповідає панівній ідеології. Мова є важливим інструментом державотворення та підтвердження обраного шляху незалежного розвитку. Саме тому ця тема є актуальною і має велике значення для розуміння історії та сучасності України. У пропонованій розвідці зосереджено увагу на роках президентства Л. Кравчука та Л. Кучми, нижня межа пов'язана із Помаранчевою революцією, яка накреслила зміни у державній мовній політиці. Дослідженням мовної політики у 1991–2004 рр. займалися низка дослідників: М. Коцюбинський [3], І. Курас [4], Ю. Макарець [5], О. Пономарів [7], О. Руда [9].

Після розпаду СРСР у 1991 р. Україна отримала незалежність і стала самостійною державою з власними правилами та законами, зокрема й мовними. На початку 90-х рр. на хвилі національного піднесення в державі здійснювалися заходи, спрямовані на зміцнення позицій української мови в культурі, освіті та науці. У 1991 р. напередодні відновлення незалежності була прийнята Державна програма розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 р. [5, 84–85]. Ця програма поступово втілювалася.

У 1996 р. була прийнята Конституція України, в якій стаття 10 приділяла увагу питанню мови, а саме: державною мовою в Україні є українська мова; держа-